

מדוע פריון העבודה בישראל נמוך, ומה יש לעשות?

כנס תכניות העבודה של משרד הכלכלה
פרופ' צבי אקשטיין

דיקן בית ספר אריסון למנהל עסקים ובית הספר לכלכלה וראש
מכון אהרן למדיניות כלכלית, המרכז הבינתחומי הרצליה
26 בנובמבר 2014

מבוסס על עבודת הצוות בנושא "קווי מדיניות להגדלת פריון העבודה בישראל"
לקראת כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה (פורום קיסריה)

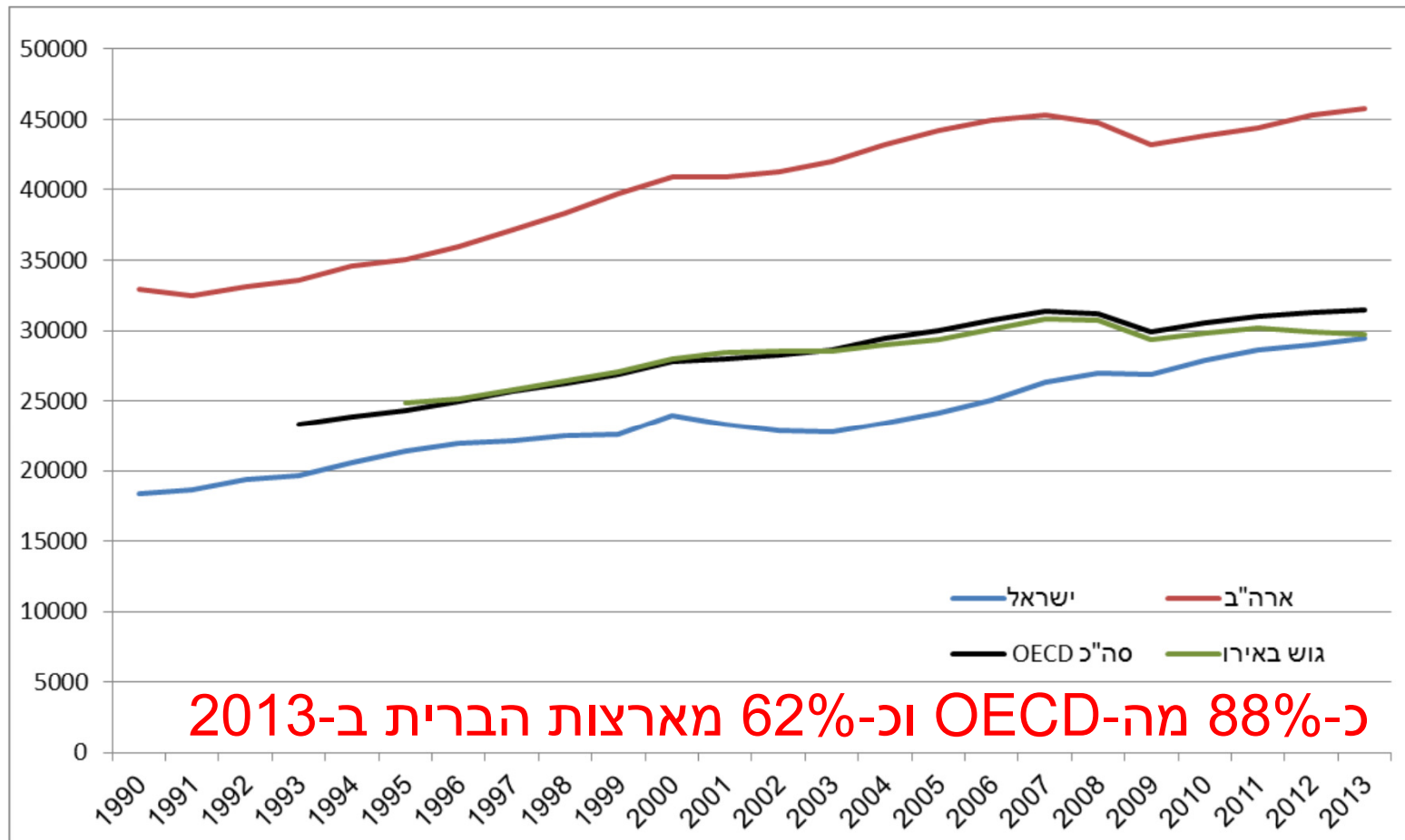
- התוצר לנפש ופריזן העבודה
- הגורמים לפערי הפריזן המצרפי
- פערי הפריזן בין ענפי המשק
- מחקר ופיתוח
- המלצות מדיניות

התוצר לנפש ופריון העבודה

פער התוצר לנפש בין ישראל למדינות מובילות ב-
OECD וארה"ב נובע מהפער בפריון העבודה המתמקד
בפיגור בפריון הכולל (מחקר ופיתוח ויעילות) וההון
(השקעות)

התוצר לנפש בישראל מצמצם פערים עם אירופה אך לא עם ארה"ב

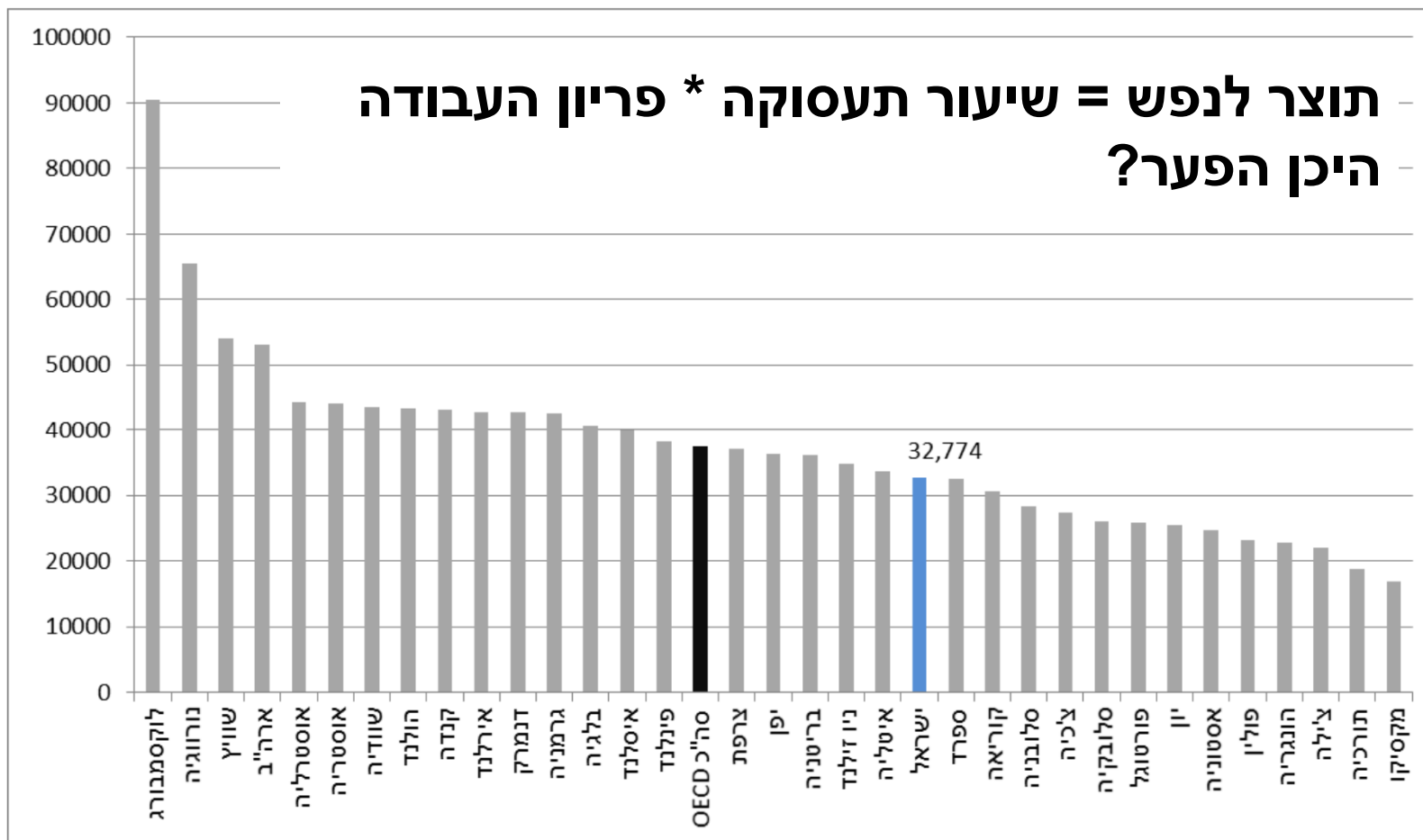
\$, מחירים ו-
PPP קבועים
של 2005

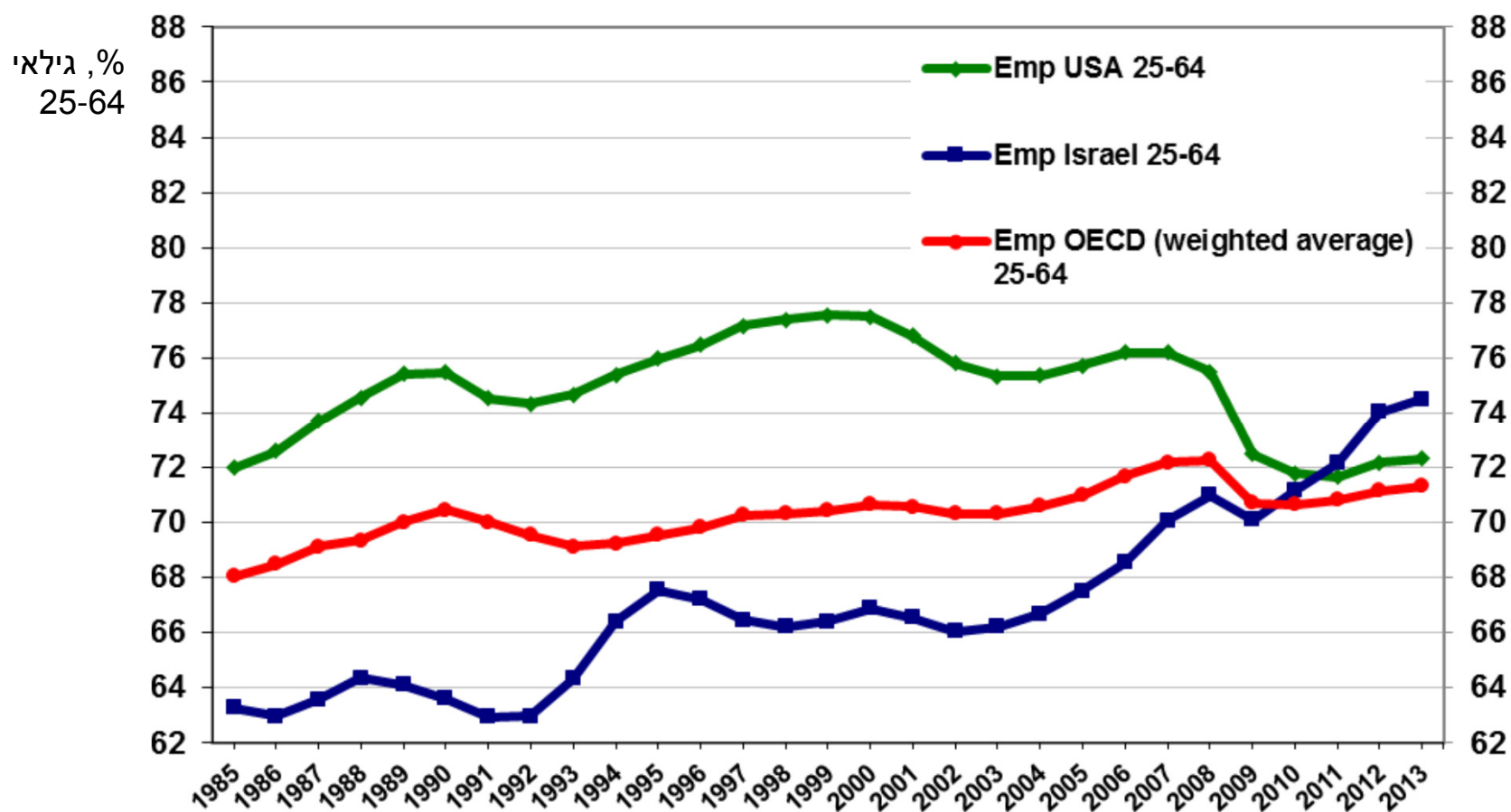
כ-88% מה-OECD וכ-62% מארצות הברית ב-2013

התוצר לנפש בישראל נמוך משמעותית מזה של מדינות קטנות דומות: שווייץ, אוסטריה, אירלנד, בלגיה ופינלנד

\$, מחירים ו-
PPP שוטפים
של 2013

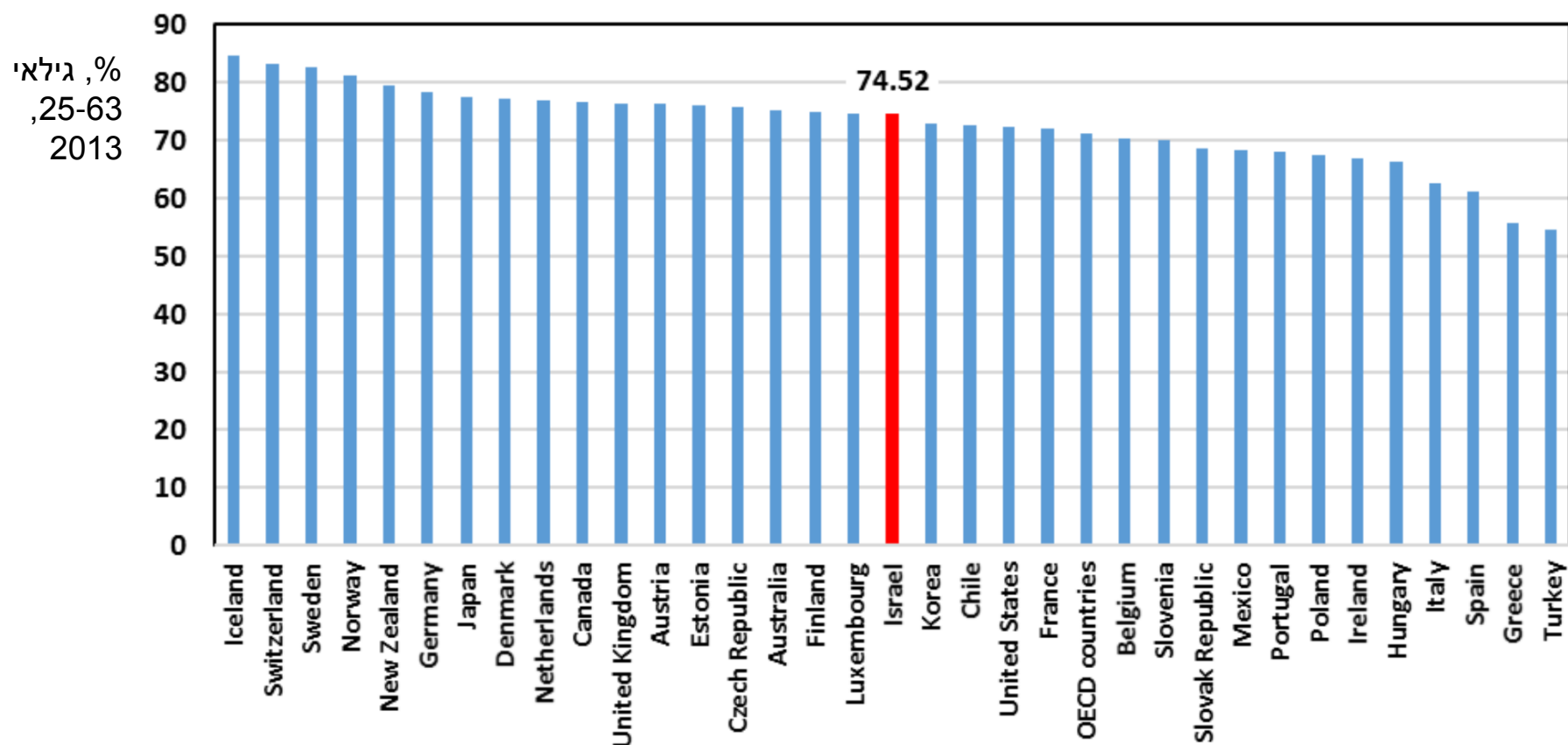

הפער בשיעור התעסוקה נסגר ואף יותר מכך: יש לעמוד ביעד של 77% ב 2020; השג משמעותי!

מקור: OECD.

יעדי התעסוקה יביאו אותנו לרמת מדינות היעד: אוסטריה, פינלנד, דנמרק וכבר מעל אירלנד ובלגיה

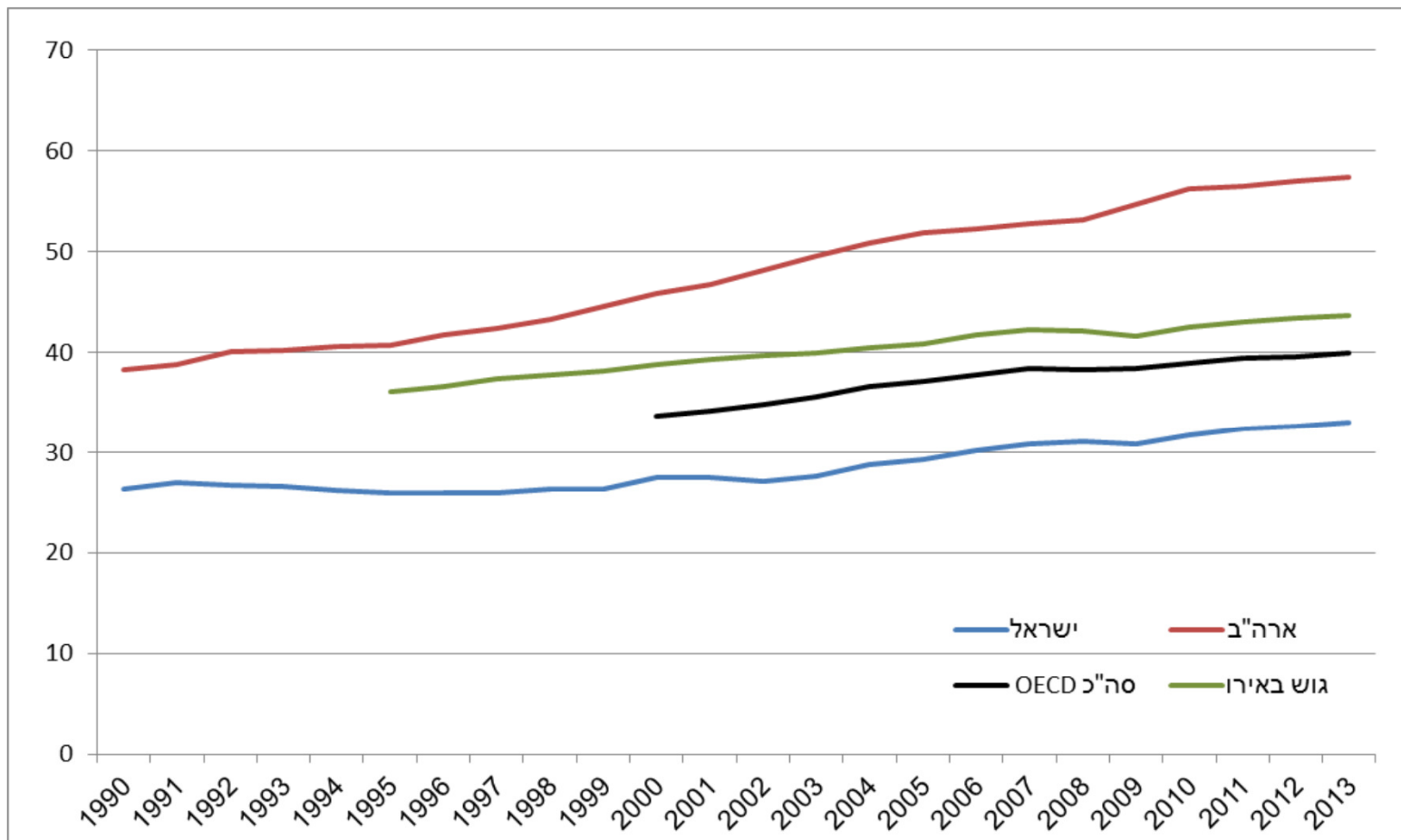

בדרך אל יעדי התעסוקה (ועדת אקשטיין)

2013	יעד ל-2020 (החלטת הממשלה)	2008 (דוח הועדה)	קבוצה
75.1%	76.5%	71%	25-64, כלל האוכלוסייה
44.5%	63%	40.4%	גברים חרדים
69.2%	63%	56.7%	נשים חרדיות
74.9%	78%	74.1%	גברים ערבים
30.5%	41%	23.4%	נשים ערביות
81.8%	83%	77.4%	היתר

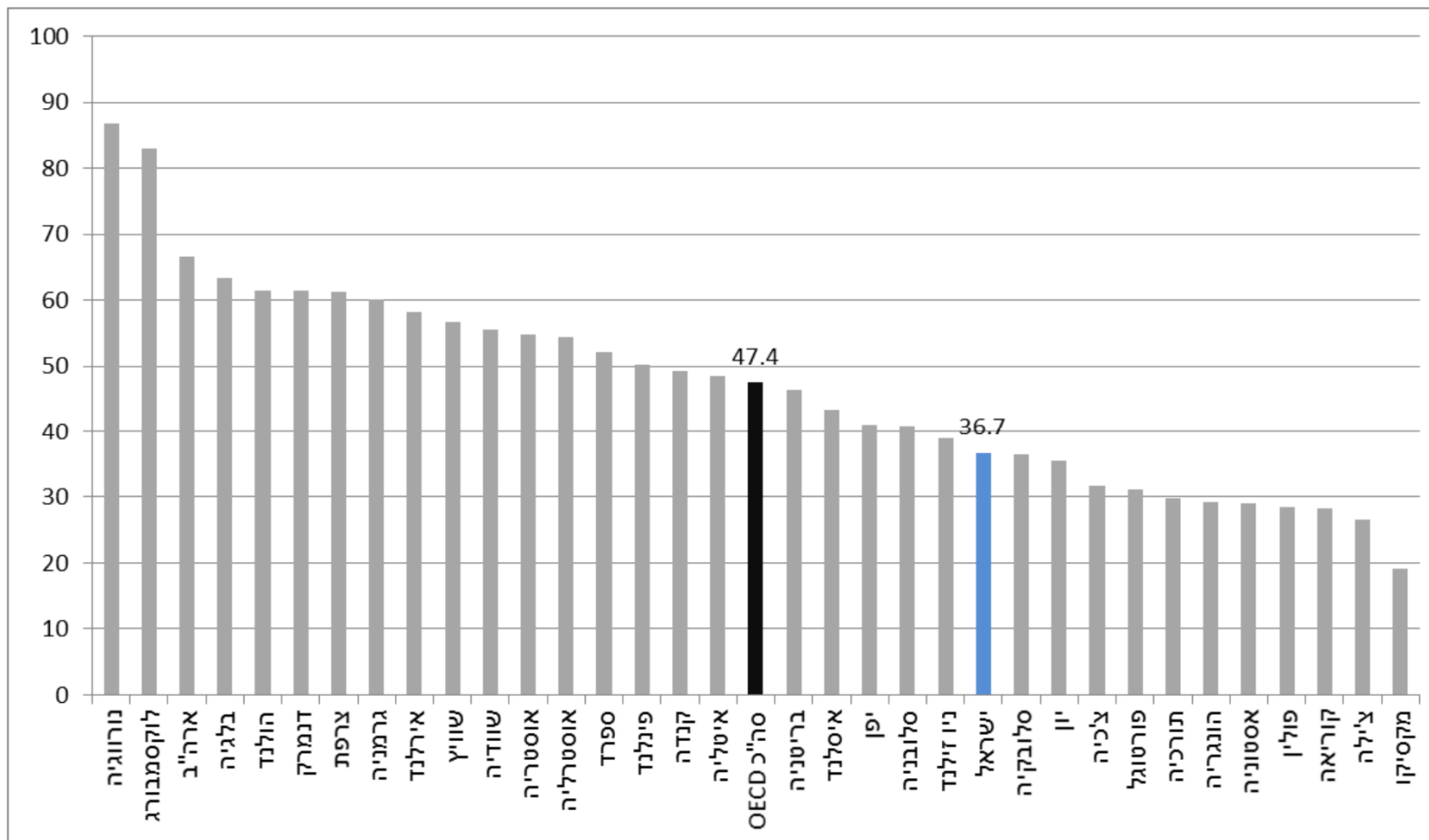
הפער בפריון העבודה העמיק, קצב הגידול נמוך

תוצר לשעת
עבודה, \$,
מחירים ו-
PPP קבועים
של 2005

כל הפער בתוצר לנפש נובע מפער בפריון העבודה

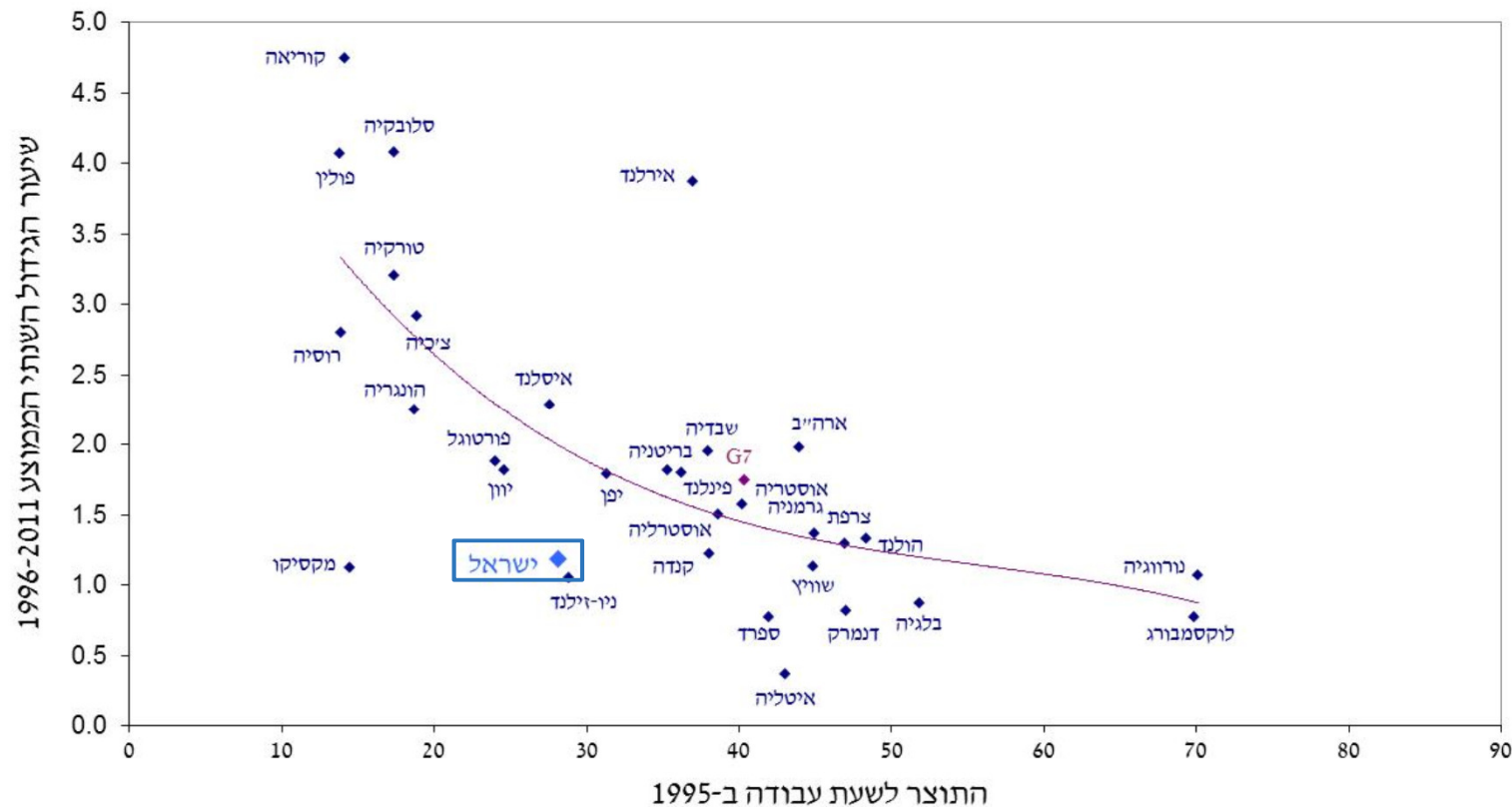
תוצר לשעת
עבודה, \$,
מחירים ו-
PPP שוטפים
של 2013

כ-77% מה-OECD וכ-55% מארצות הברית

מקור: OECD.

קצב הגידול נמוך, לא מתקיימת התכנסות מותנית

קצב הגידול בישראל 1.1%, לעומת 1.7% ב-OECD ו-1.9% בארה"ב
התכנסות מותנית - שיפוע שלילי: עליה מהירה בפריון במדינות בעלות
פריון התחלתי נמוך

מקור: בנק ישראל.

הגורמים לפערי הפריון המצרפי

הפער בפריון מתחלק לשלושה מקורות:

- פריון כולל (TFP) - התפתחות טכנולוגית ויעילות בייצור
- הון מושקע בייצור
- הון אנושי

שאלות:

1. היכן הפער בתוצר מצרפי?
2. היכן הפער בעובדים ובענפים?

הגורם המרכזי לפער בתוצר לנפש – פערי הפריון הכולל

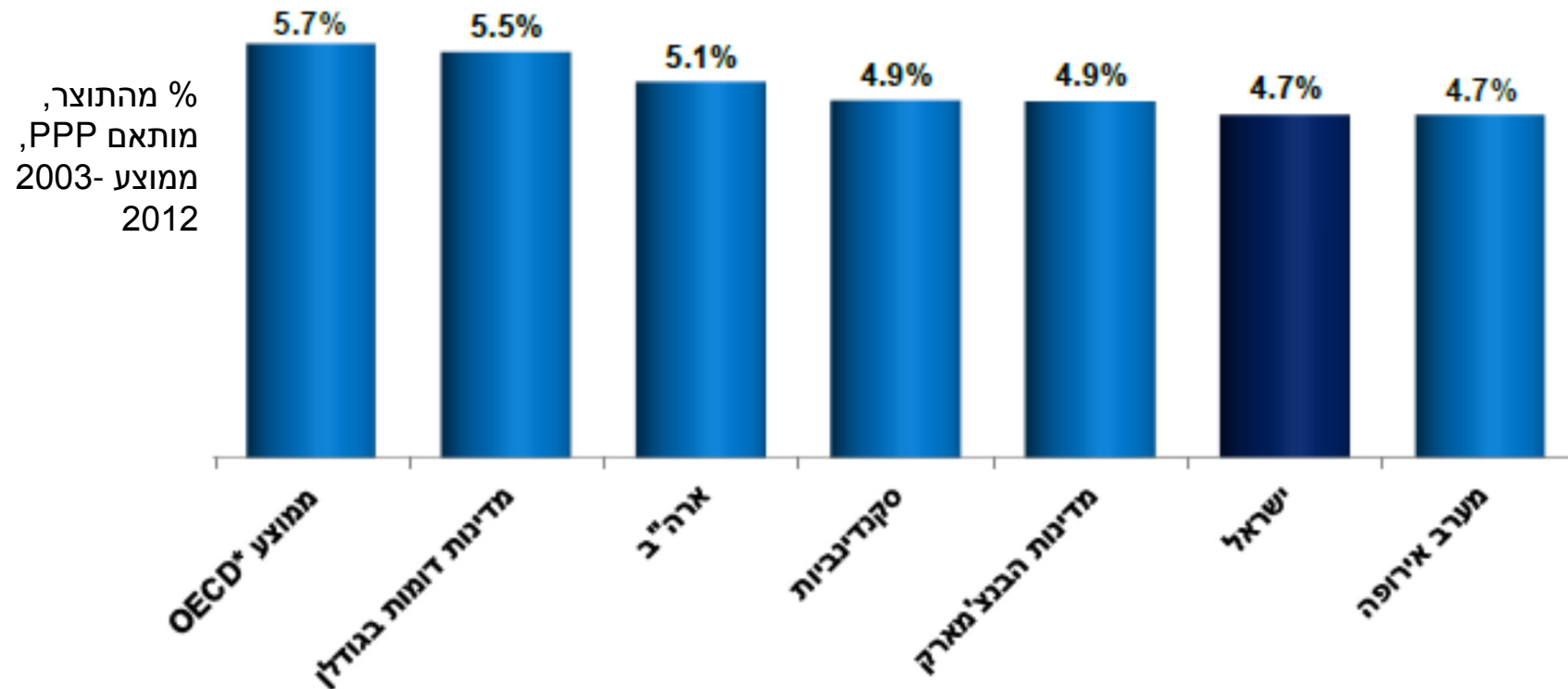
התרומות לפער בפריון (נקודות %)			פער בפריון	פער בתוצר לנפש	ישראל לעומת
מלאי הון אנושי (השכלה)	יחסי מלאי הון/תוצר	הפריון הכולל			
2	-12	-22	-30%	-24%	מדינות OECD
-11	-6	-41	-50%	-45%	ארצות הברית

תוצאה דומה לגבי קצב צמיחת הפריון הנמוך – נובע מצמיחה נמוכה בפריון כולל ובמידה מסוימת גם בהצבר ההון

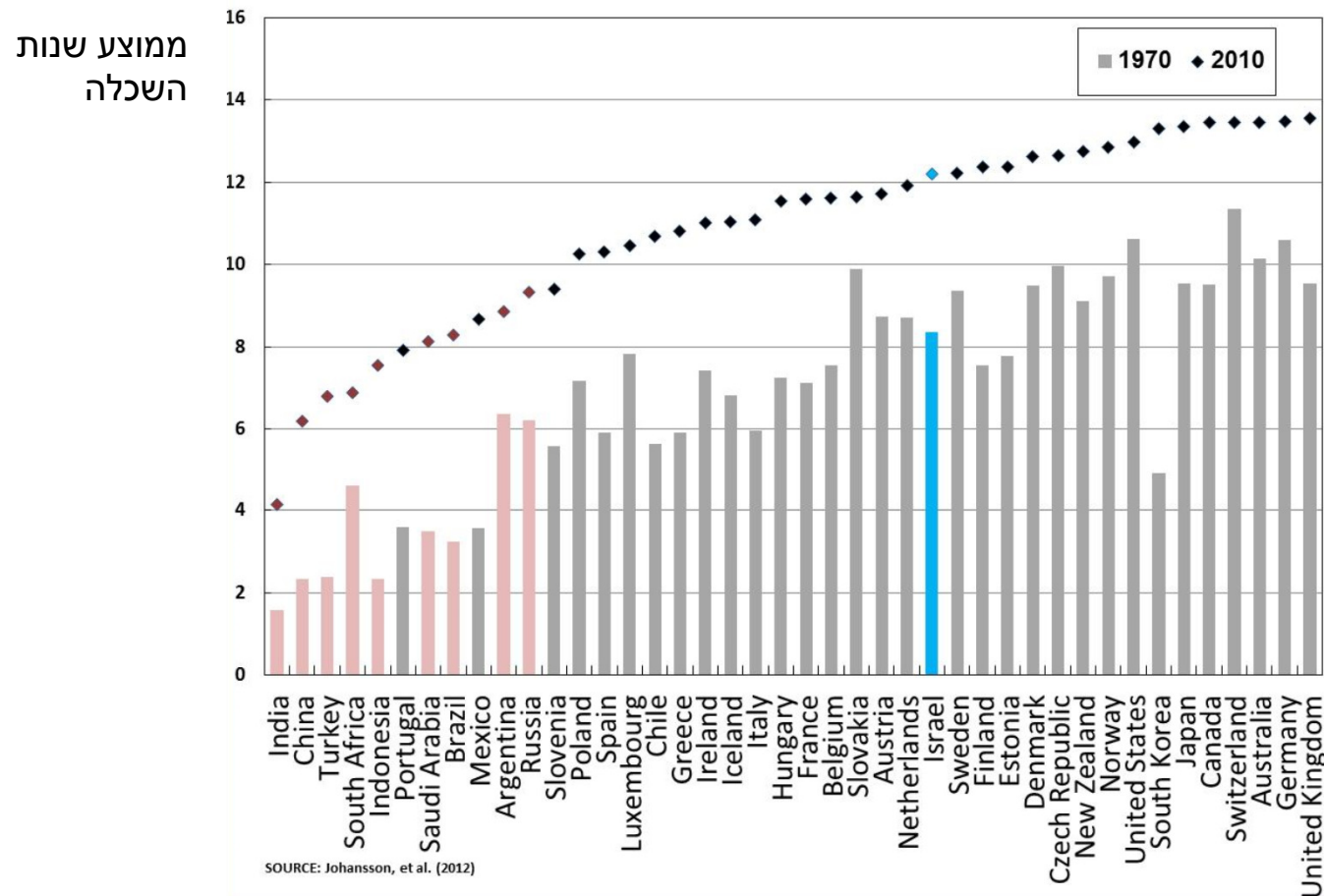
הגורמים לקצב הגידול הנמוך בפריון - פריון כולל והון אנושי

התרומות לצמיחת הפריון			צמיחת הפריון	צמיחת התוצר לנפש	
מלאי הון אנושי (השכלה)	יחסי מלאי הון/תוצר	הפריון הכולל			
0.2	0.3	0.5	1.1%	1.6%	ישראל
0.5	0.2	1.0	1.7%	1.5%	מדינות OECD
0.2	0.0	1.7	1.9%	1.4%	ארצות הברית

פער בהון פיזי - שיעור השקעות נמוך במכונות וציוד

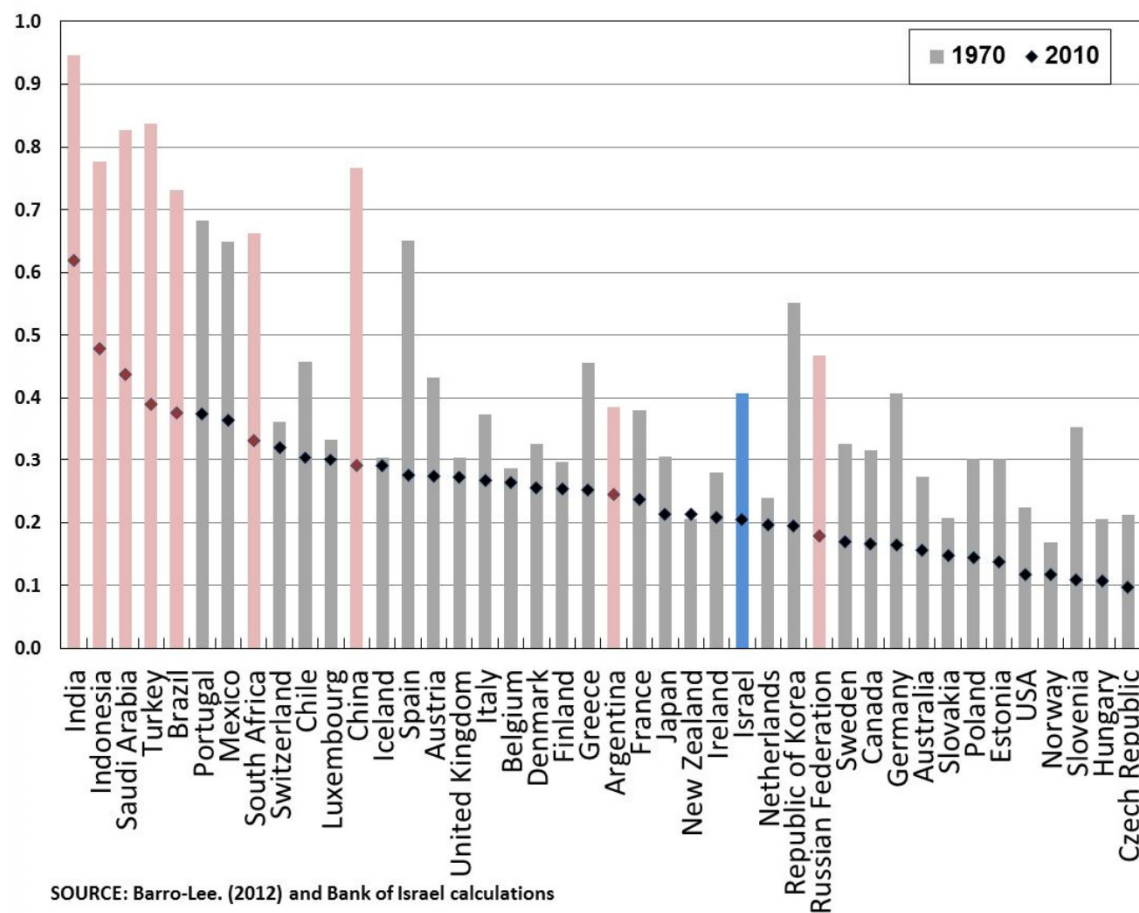

פער בהון אנושי? רמת ההשכלה במרכז ההתפלגות

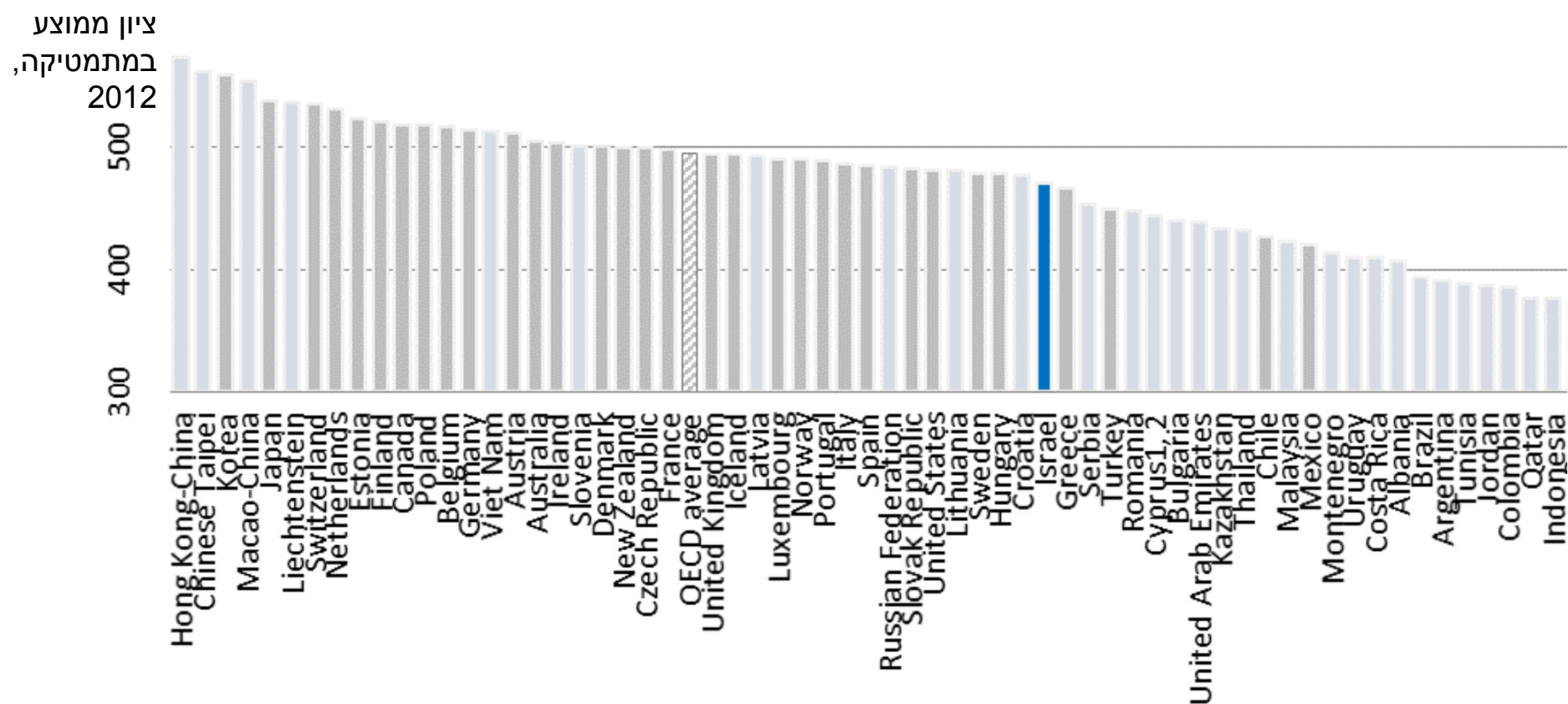

פער בהון אנושי? אי השוויון בהשכלה במרכז ההתפלגות

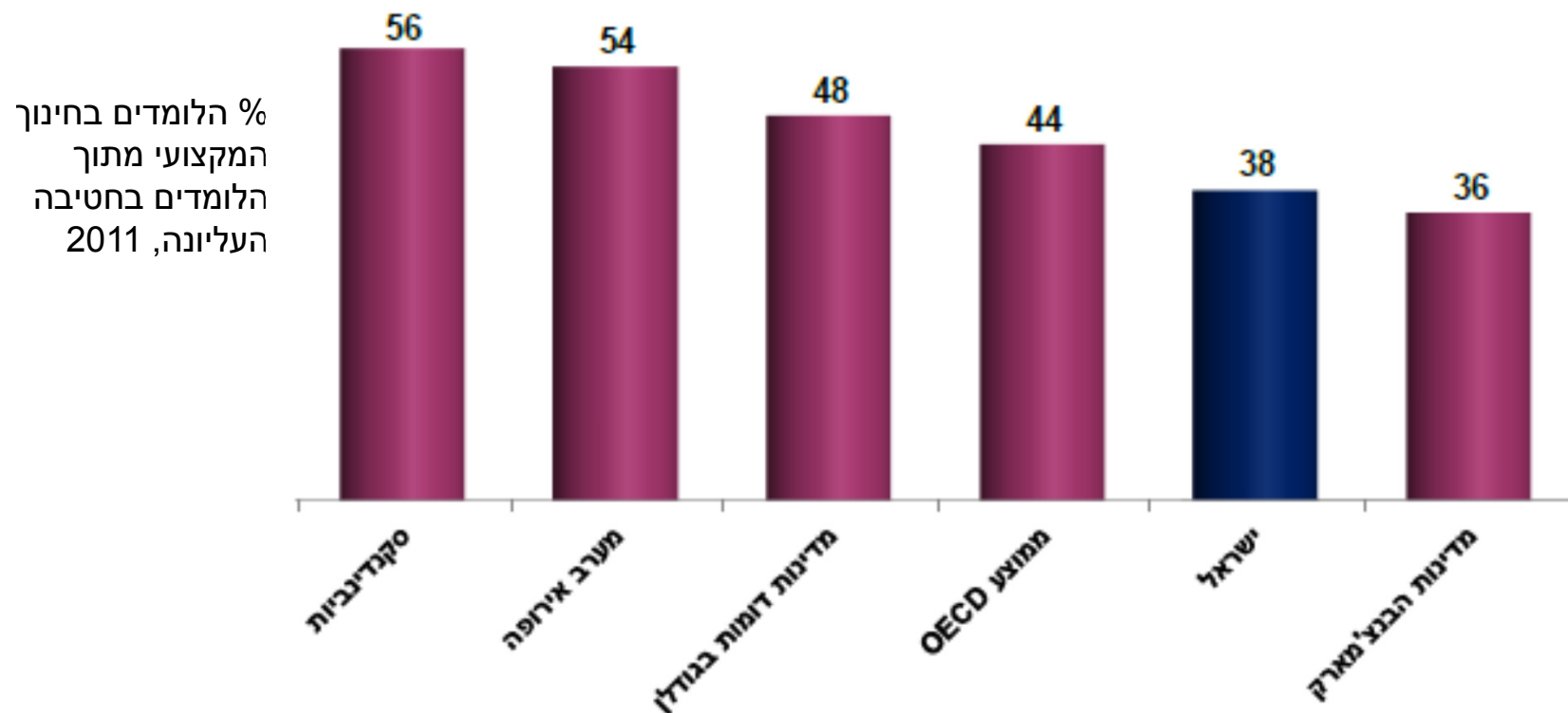
מדד ג'יני של
שנות השכלה,
גילאי +25

פער בהון אנושי - תוצאות נמוכות במבחני PISA

פער בהון אנושי - מיעוט לומדים בחינוך המקצועי

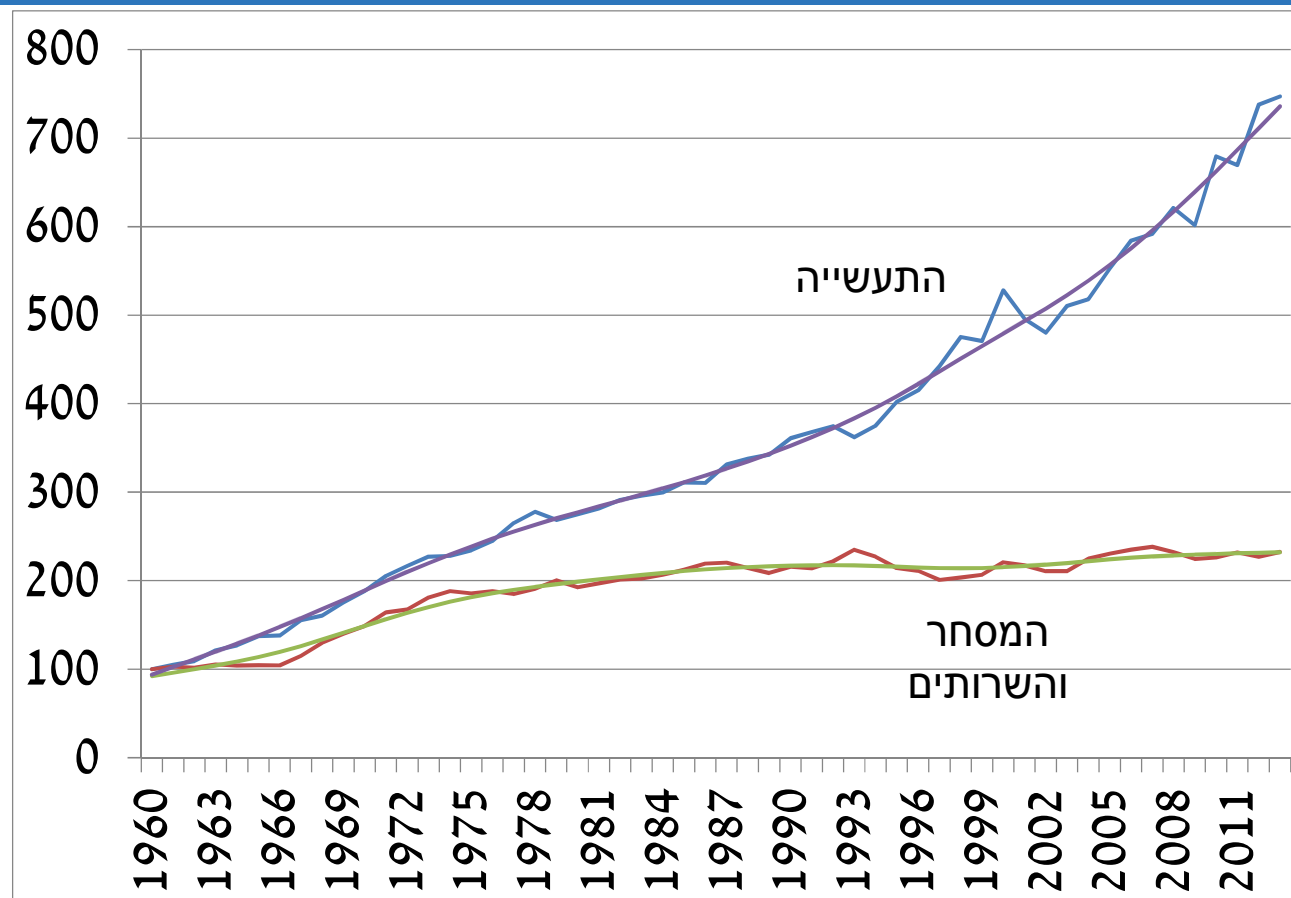
פערי הפריון בין ענפי המשק

**הפריון צומח בתעשייה המייצאת ותקוע בענפים
המקומיים כולל בינוי מסחר ושירותים**

גידול משמעותי ויציב בפריזם בתעשייה, קיפאון במסחר ושירותים

ההון, המחקר
והפיתוח, היצוא
והשכר גדלים
בתעשייה

התעסוקה קטנה
בתעשייה וגדלה
במסחר ושירותים

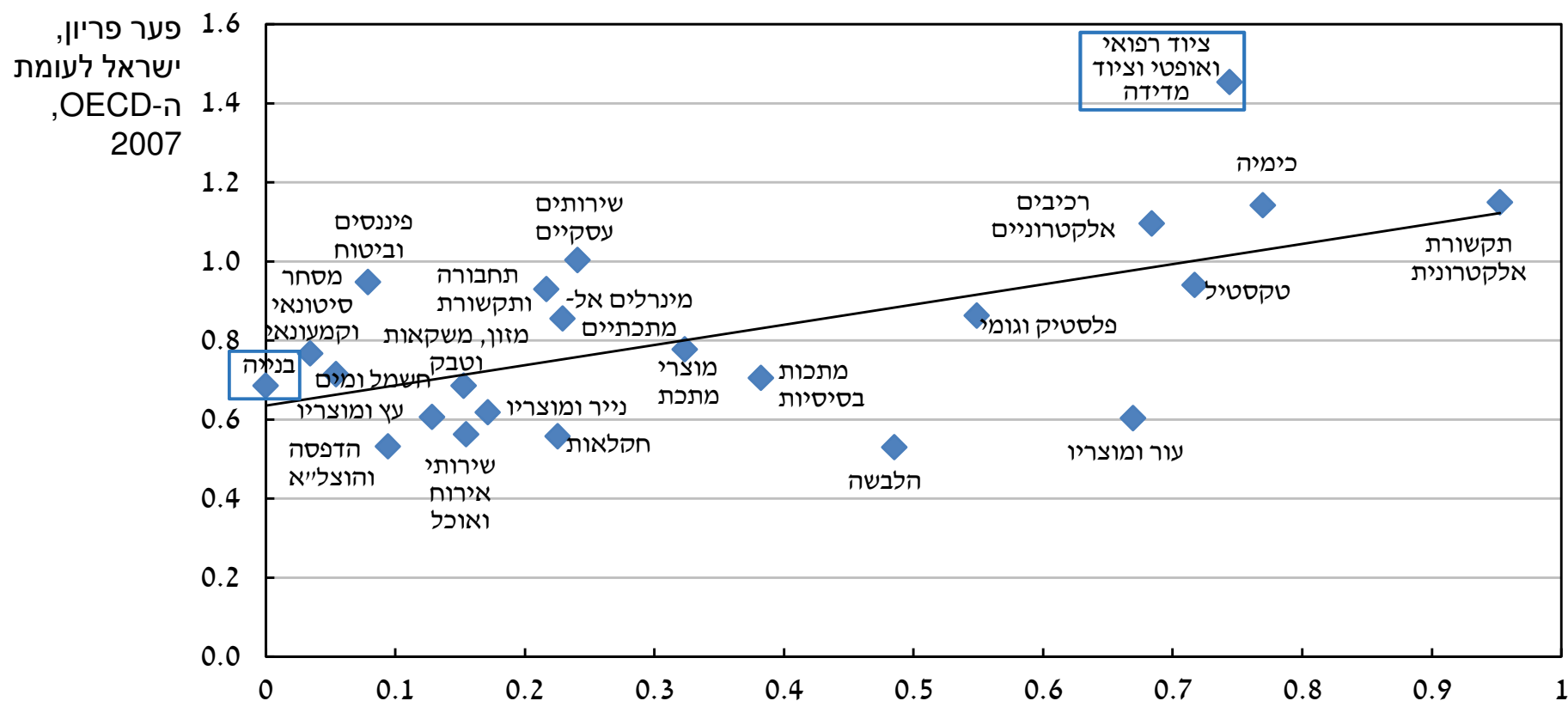

גידול שנתי ממוצע -

3.3% בתעשייה, 0.2% במסחר ושירותים

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

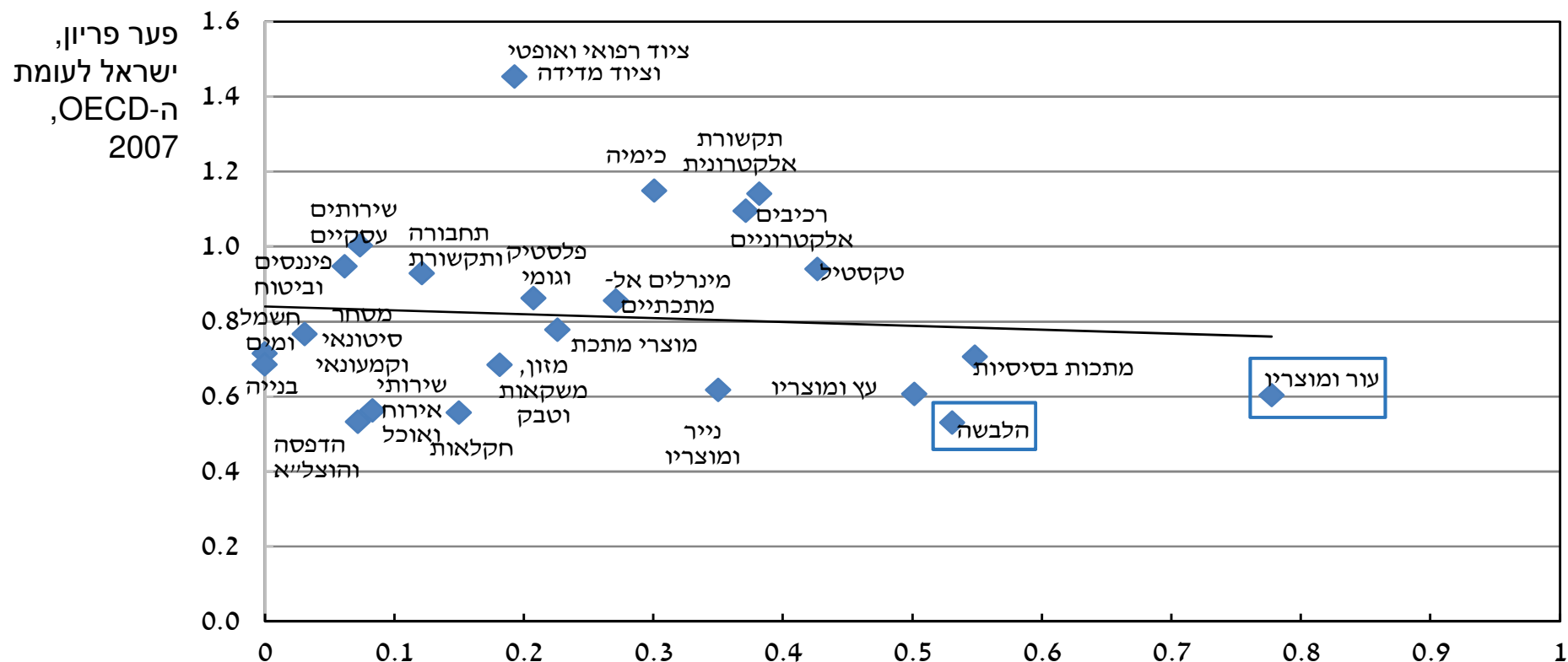
הפריון הענפי היחסי גדל עם שיעור היצוא בענף

שיעור היצוא בתפוקת הענף בישראל, 2007

פער פריון שלילי בענפים המייצרים לשוק המקומי, לדוגמה 30% בבניה
פער פריון חיובי בענפים מייצאים, לדוגמה 40% בציוד רפואי ואופטי

הפריון הענפי היחסי לא תלוי בשיעור היבוא בענף

שיעור היבוא מההיצע הענפי בישראל, 2007
פער שלילי גם בענפים עם יבוא מתחרה גדול, לדוגמה הלבשה ועור

מיעוט השקעות הון פיזי בכל הענפים למעט תעשייה

מדינות ההשוואה	ממוצע OECD	ישראל	% ההשקעה מתוך הערך המוסף, 2000-2008
23.3	25.0	19.1	סה"כ עסקי
38.7	34.1	20.2	חקלאות
15.0	20.0	21.7	תעשייה
44.4	48.1	54.2	חשמל ומים
9.1	9.8	6.6	בנייה
13.5	13.4	8.0	מסחר ושירותי אירוח
38.5	37.7	25.8	שירותים פיננסיים ועסקיים
41.1	40.6	38.1	תחבורה, אחסנה ותקשורת
15.0	20.1	9.5	שירותים אישיים וחברתיים

גידול מהיר במלאי הון פיזי בענפי המייצאים

מלאי הון
לעובד, מדד
100=1995

שנה	בנייה	מסחר ושירותים	תחבורה, אחסנה ותקשורת	חקלאות	תעשייה בעלת שיעור יצוא נמוך	תעשייה בעלת שיעור יצוא בינוני	תעשייה בעלת שיעור יצוא גבוה
1995	100	100	100	100	100	100	100
1996	105	105	105	95	105	105	115
1997	115	115	115	95	115	115	130
1998	125	125	125	95	125	125	145
1999	140	140	140	100	140	140	155
2000	160	155	135	100	155	155	170
2001	180	165	135	110	165	165	185
2002	195	165	145	100	165	165	200
2003	210	165	150	100	165	165	215
2004	220	160	150	100	160	160	220
2005	210	155	145	100	155	155	215
2006	200	150	140	100	150	150	205
2007	190	145	135	95	150	150	200
2008	205	145	135	95	155	155	215
2009	220	150	140	95	165	165	225
2010	220	145	140	95	165	165	225
2011	210	145	140	90	170	170	240

גידול מתון וקיפאון ביתר הענפים

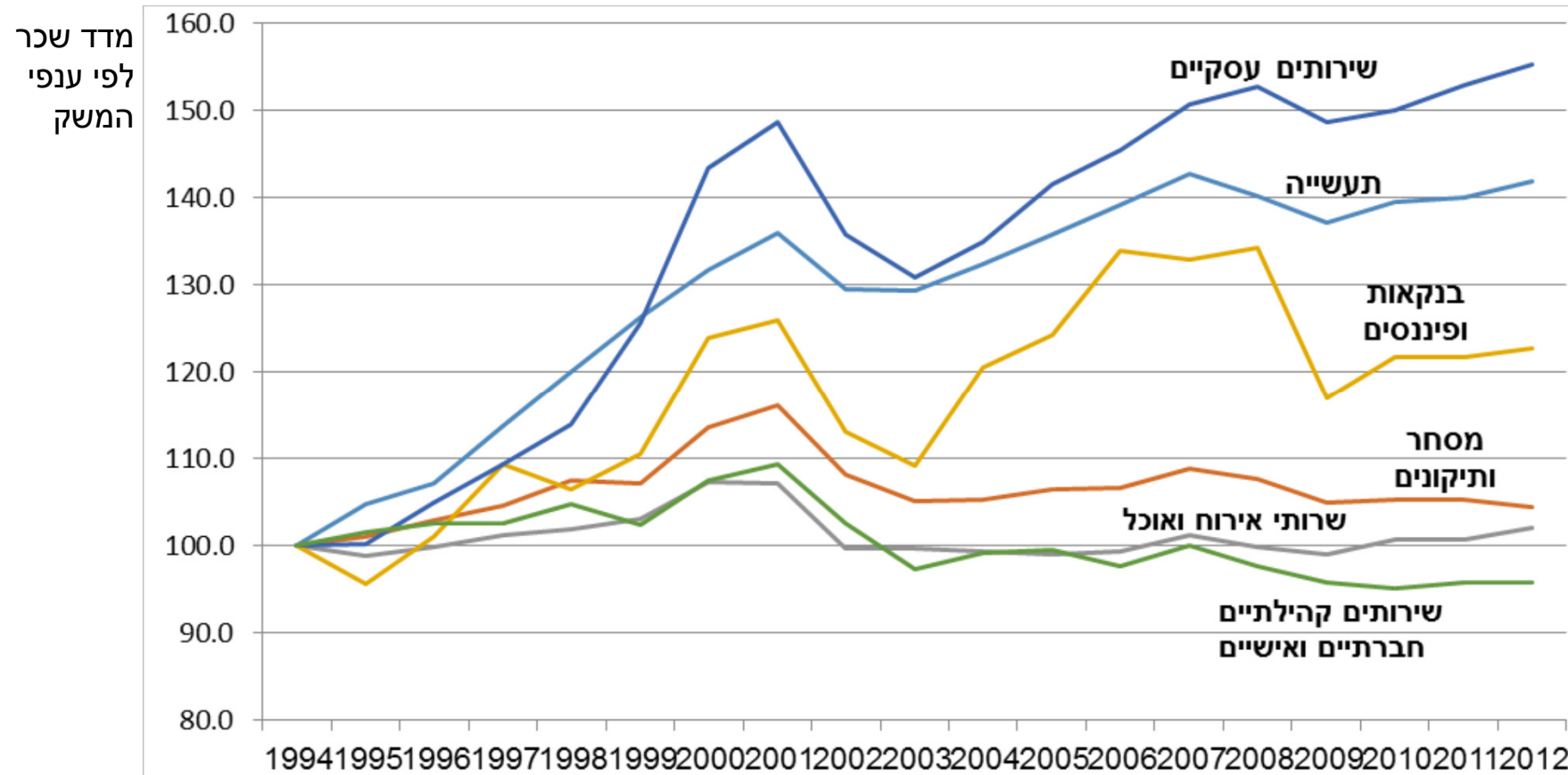
מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

הפריון הענפי היחסי גדל עם ההון האנושי בענף

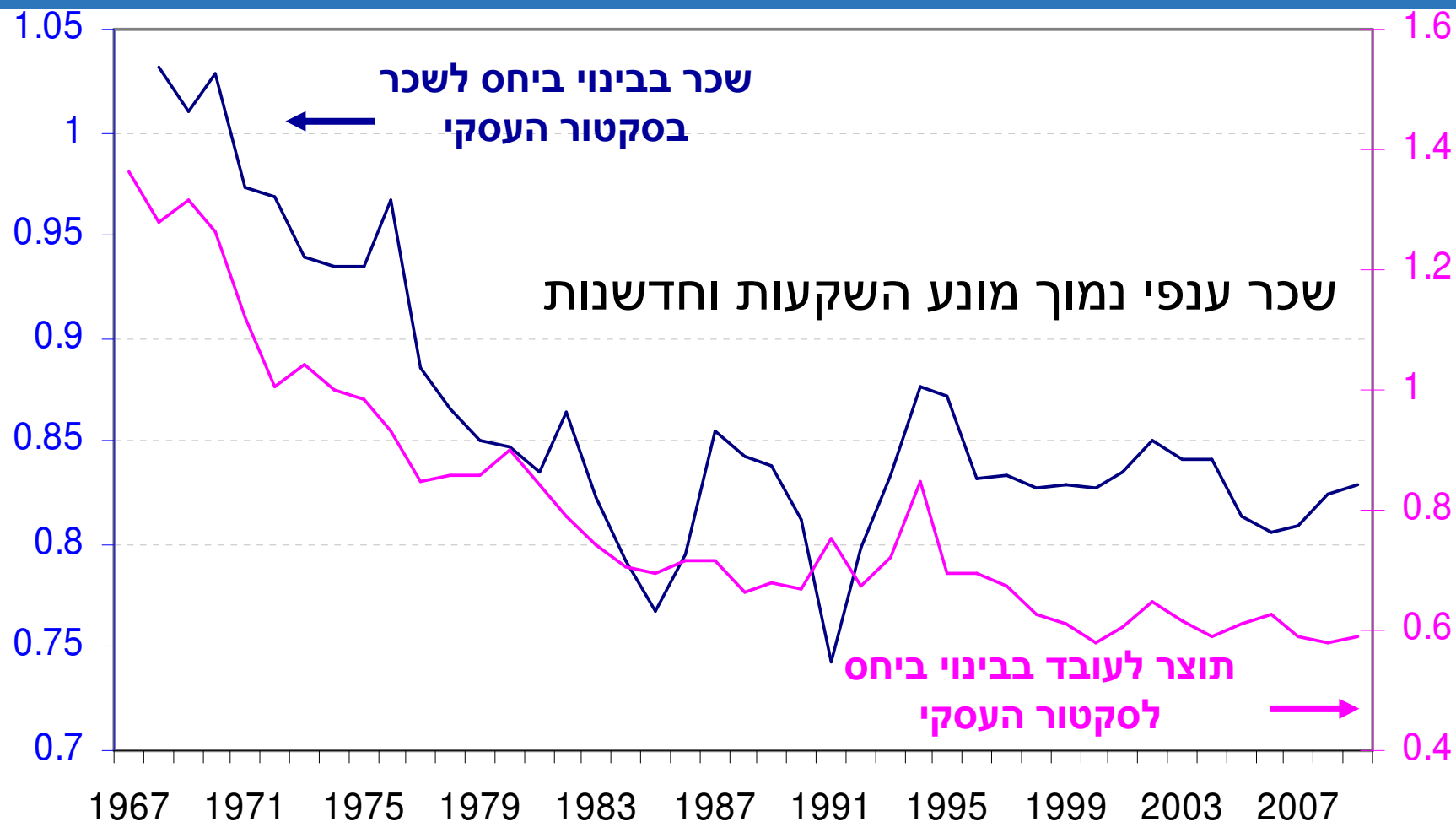
פער הפריון		שיעורם של בעלי השכלה גבוהה*		שיעור המשרות שדורשות השכלה גבוהה		שיעור המשרות של מהנדסים ומדענים	
הממוצע		הממוצע		הממוצע		הממוצע	
ישראל		ישראל		ישראל		ישראל	
OECD-ב		OECD-ב		OECD-ב		OECD-ב	
החקלאות	-44.3	12.8	8.9	2.1	1.5	1.8	0.7
תעשייה בעלת שיעור יצוא נמוך (20% ומטה)	-39.0	19.1	15.4	2.6	6.3	1.2	3.1
תעשייה בעלת שיעור יצוא בינוני (20%-50%)	-28.3	14.9	13.7	3.0	6.2	2.7	3.5
תעשייה בעלת שיעור יצוא גבוה (50% ומעלה)	3.5	35.8	23.8	17.4	11.9	16.2	5.4
ענף הבנייה	-31.5	9.6	13.1	3.5	5.1	3.1	3.3
ענף המסחר והתיקונים	-23.3	15.4	15.9	2.3	5.4	0.7	0.6
שירותי אירוח ואוכל	-43.7	-	-	-	-	-	-
פיננסים וביטוח	-5.3	52.5	45.3	17.3	19.3	2.9	0.9
שירותי נדל"ן		34.0	33.4	3.7	8.2	2.1	2.3
שירותים מקצועיים, טכניים ומדעיים	0.0	66.5	55.6	35.9	45.6	33.0	17.7
שירותים אישיים ומנהלתיים		16.9	18.2	1.7	5.5	0.2	0.8
חשמל	-29.0	39.2	29.6	22.4	17.1	20.3	6.8
מים		35.9	16.1	18.4	7.1	16.2	2.6

תשואה נמוכה להשכלה בענפים שמוכרים בעיקר לשוק המקומי

עליית שכר (תשואה להון אנושי) בענפים הסחירים

ענף הבינוי בהשוואה מול המגזר העסקי: התוצר והשכר לעובד בענף הבינוי בירידה מ-67 עד 90

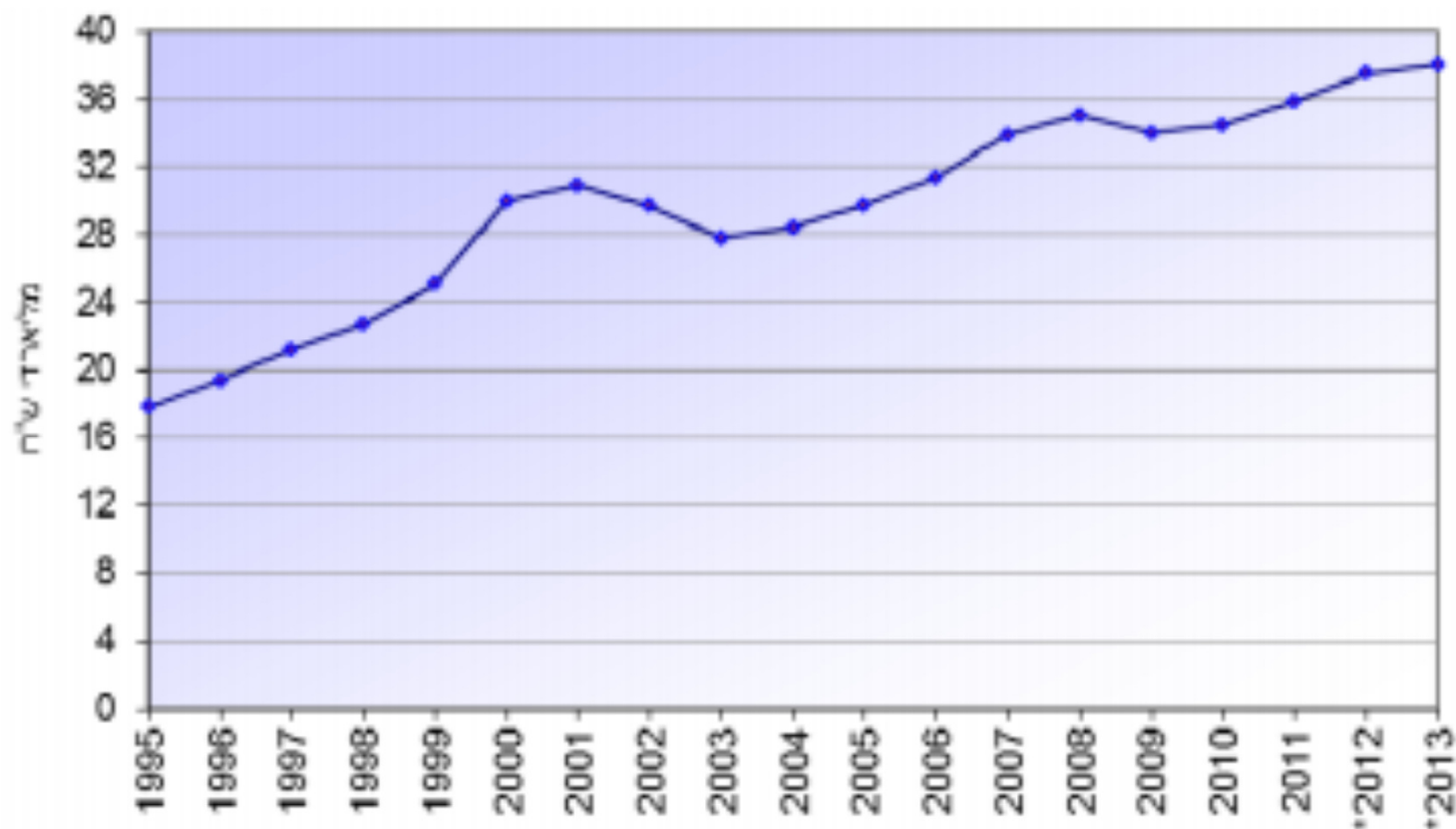

מחקר ופיתוח

- המו"פ כולו בתעשיית הייטק
- גדל רק במרכזי מחקר זרים
- תרומת הממשלה למחקר ופיתוח נמצאת בירידה משמעותית 15 שנה

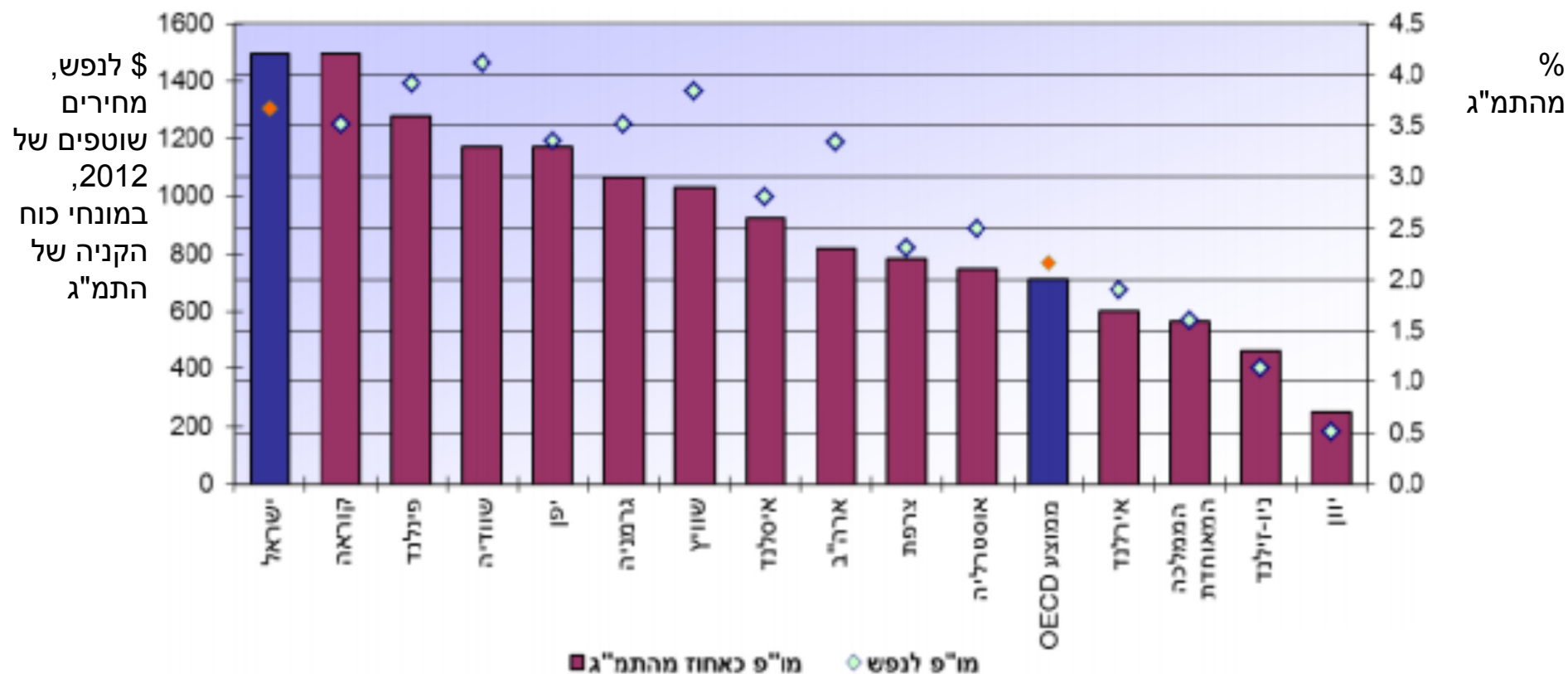
ההוצאה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי גדלה

מליארדי ש"ח,
מחירי 2010

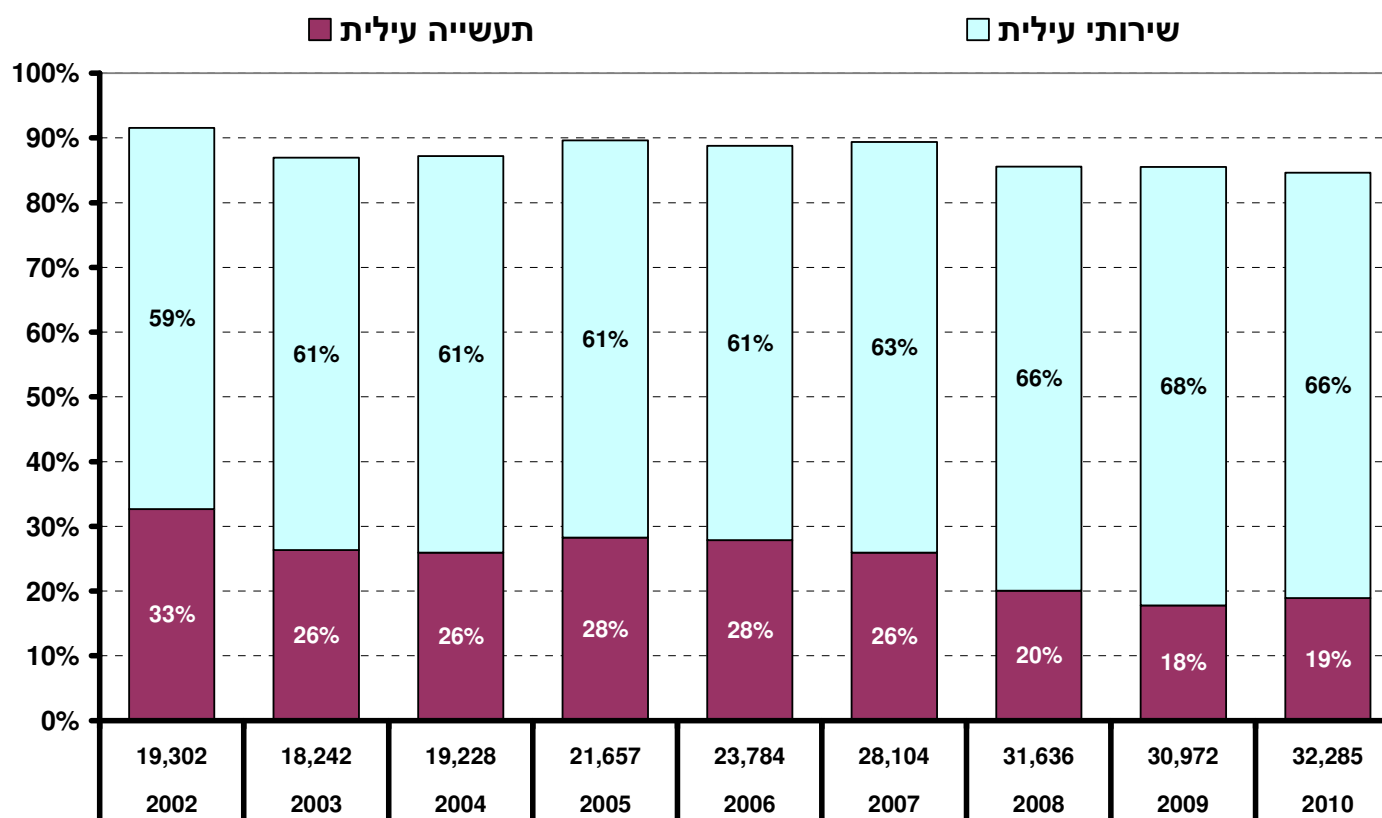
2013 - עליה של 1.3, עליה בשירותי התוכנה והמו"פ, ירידה בתעשייה

ההוצאה למו"פ אזרחי גבוהה בהשוואה בינלאומית

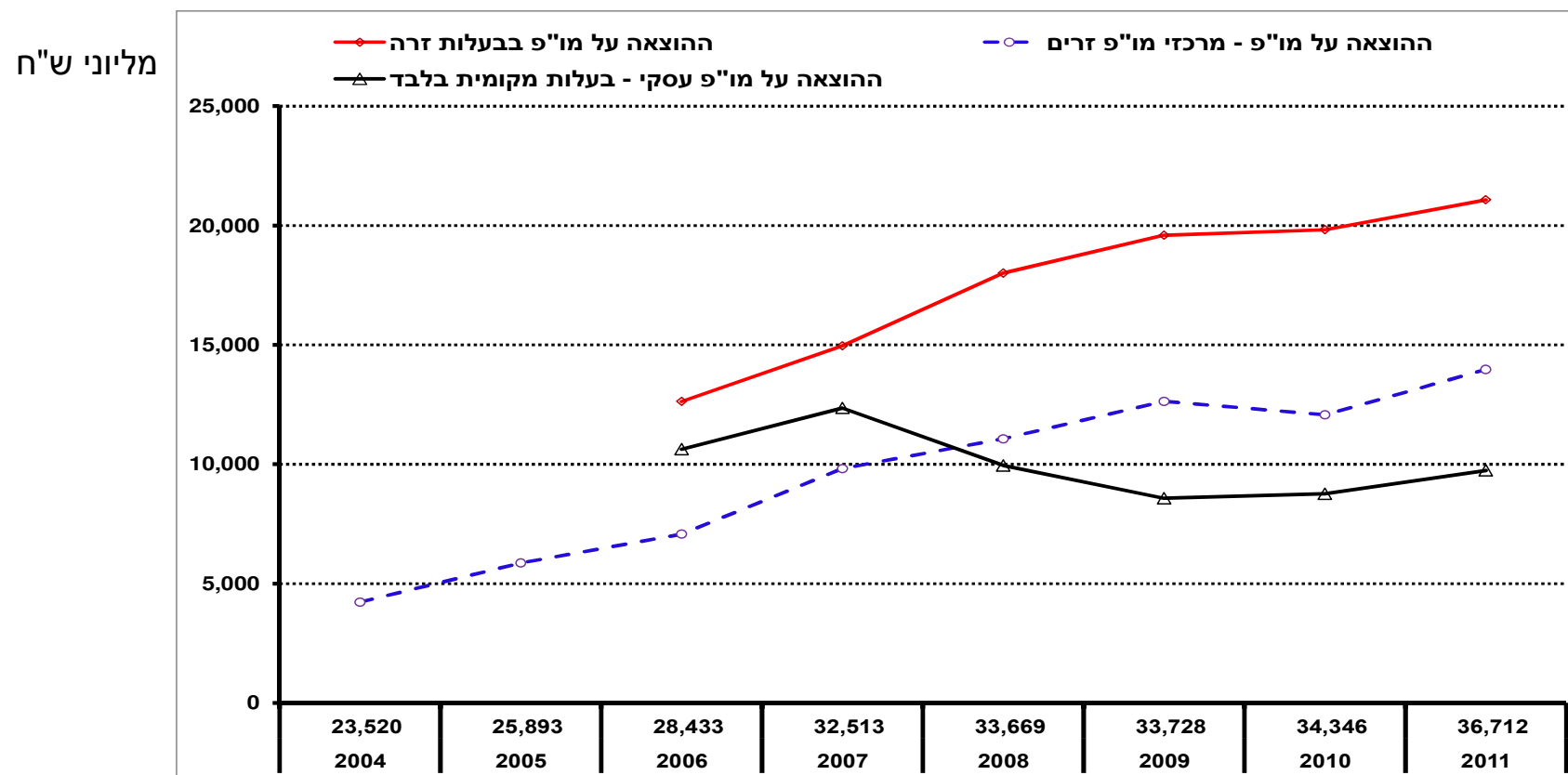
4.2% מהתמ"ג, \$1,305 לנפש

עיקר ההוצאה למו"פ בשירותי עילית ובתעשייה עילית

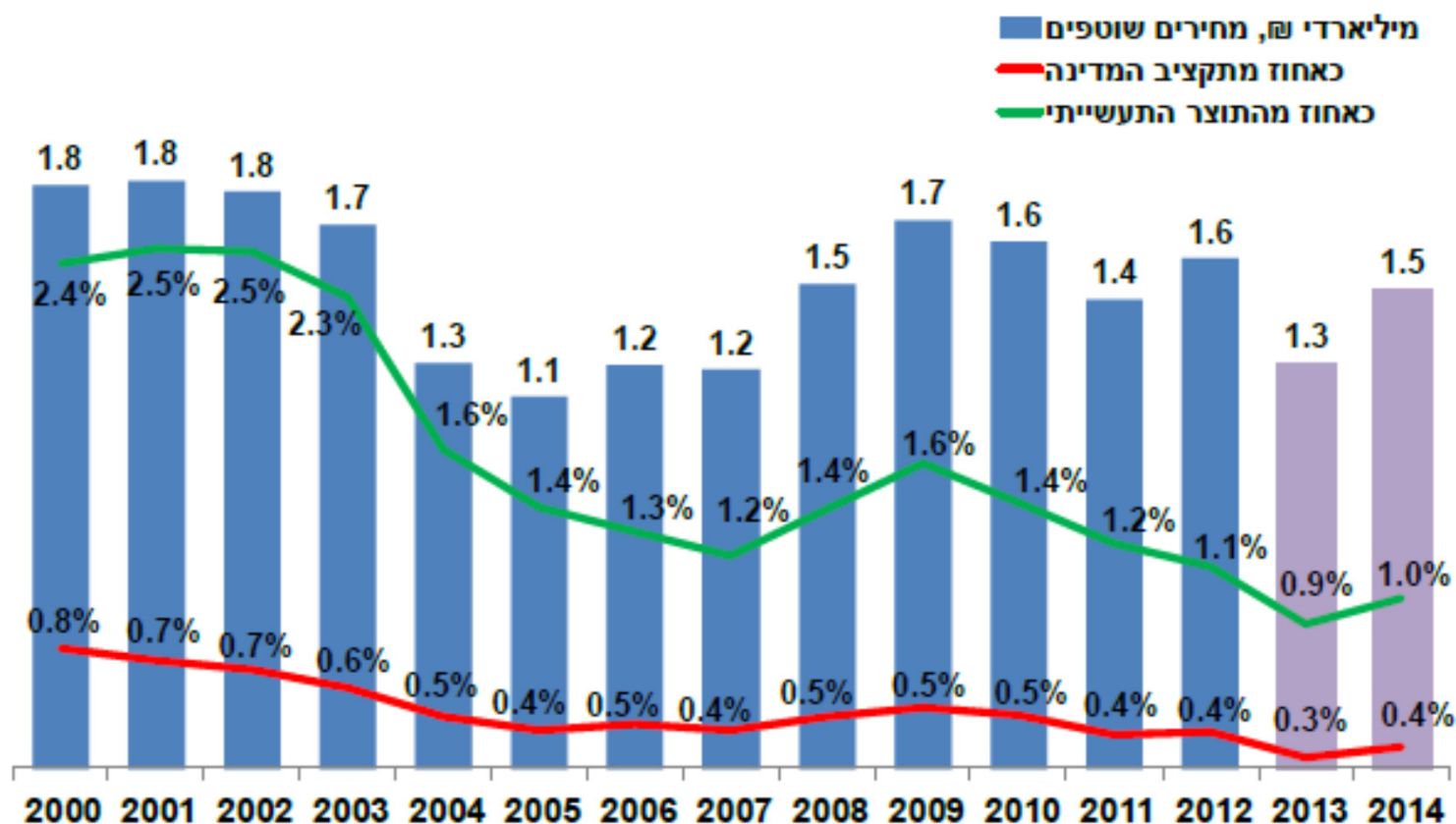

שליש מההוצאה בתעשייה העילית ע"י 4 הפירמות הגדולות
אין מו"פ בתעשייה המסורתית ובענפי השירותים והמסחר

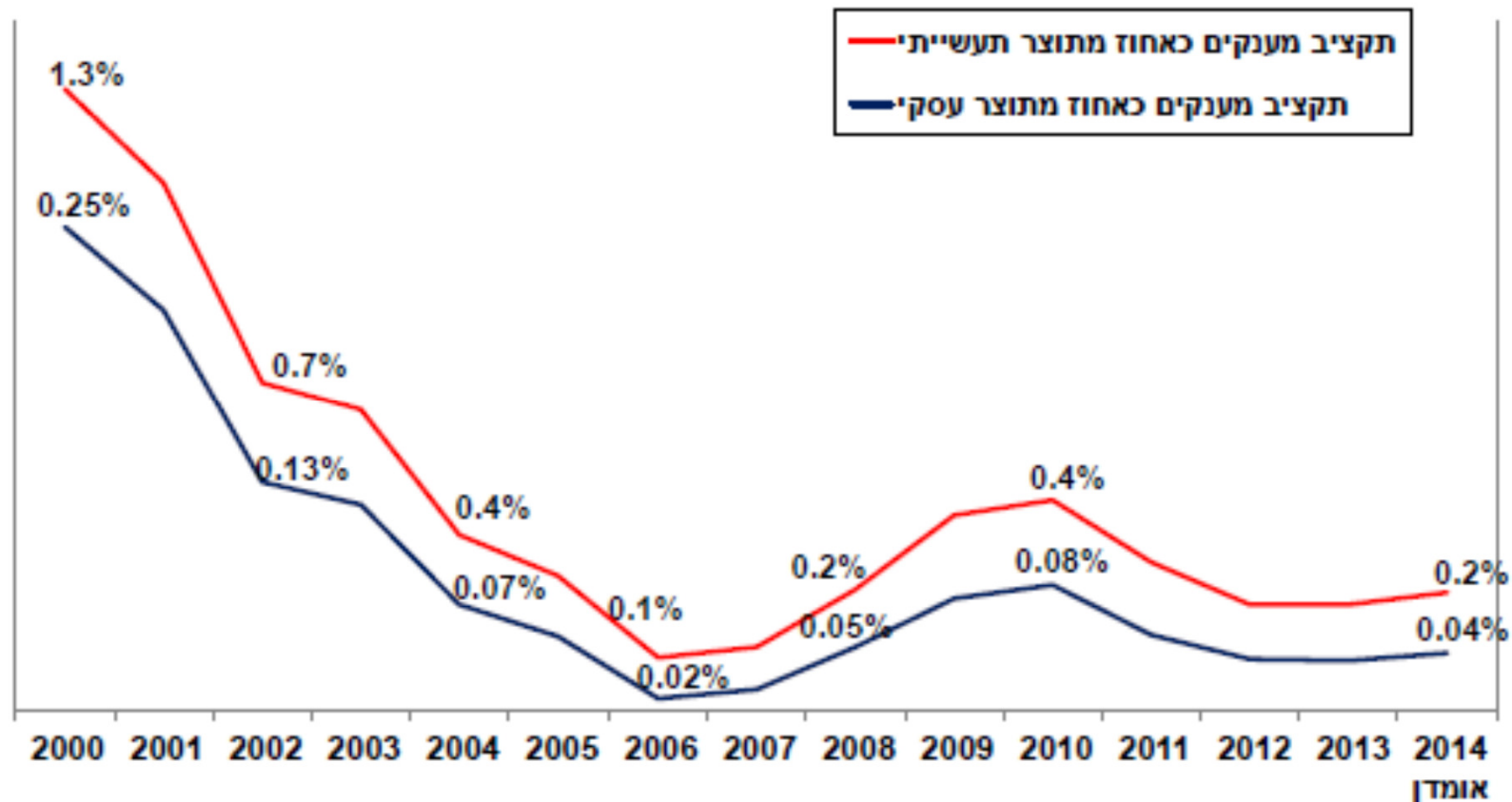
ההוצאה למו"פ בבעלות זרה גדלה ובעלות מקומית ירדה

שחיקה בתמיכה הממשלתית – המדען הראשי

שחיקה בתמיכה הממשלתית – מענקים בחוק עידוד השקעות הון

שבר בסדרה ב-2006.

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומרכז ההשקעות ועיבודי האגף למחקר כלכלי, התאחדות התעשיינים.

המלצות מדיניות

עיקרון:

לטפל בנקודות החולשה מבלי לפגוע ביתרונות
היחסיים – דגש על **השוואת** תנאי ענפי תעשייה
מקומית, מסחר ושירותים (כולל ציבורי) – לתעשיית
היצוא

יעדים:

יש לקבוע **יעדי פריון** לפי ענפים

תמיכה בפיריון העבודה של הענפים המקומיים

- **השוואת המס** על רווח (הון) בין כל הענפים במשק
- עידוד השקעות הון תומכות פיריון (מטמיעות שיפורים טכנולוגיים) **ללא תנאי יצוא**
- עידוד מעסיקים להשקעה בהכשרת מועסקים ישראלים לשימוש בטכנולוגיות מתקדמות ובהכנסת מכשור מתקדם ותיעוש **בענפי השירותים ובמיוחד בענף הבנייה***
- יצירת מערך תומך יעיל ומשוכלל של כניסת מתחרים מקומיים וזרים במגוון ענפים* - **"הקמת מכון ליבוא"**
- **הפסקת הבאתם של עובדים זרים** ברישיון לעבודה בענפי הבניין והחקלאות, ומניעת העסקה של עובדים ללא רישיון בכל ענפי השירותים*

* הסתייגות התאחדות התעשיינים.

- העלאת חלקה של התמיכה הממשלתית במו"פ ביחס לתמ"ג **והרחבת פעילות המדען הראשי לכלל ענפי המשק**
- בחינת יישום ההמלצות של הוועדה לבחינת האמצעים להעצמת הפריפריה והתעשייה המסורתית (ועדת מקוב 1)
- הקצאת משאבים לתמיכה ממוקדת ומבוקרת בחדשנו בענפי תעשייה מעורבת/מסורתית (מקוב 1)
- יצירת מנגנונים חדשים לתמיכה בחדשנות והגדלת השקעות תומכות עלייה בפריזון, בכל ענפי המשק ובמיוחד בענפי השירותים

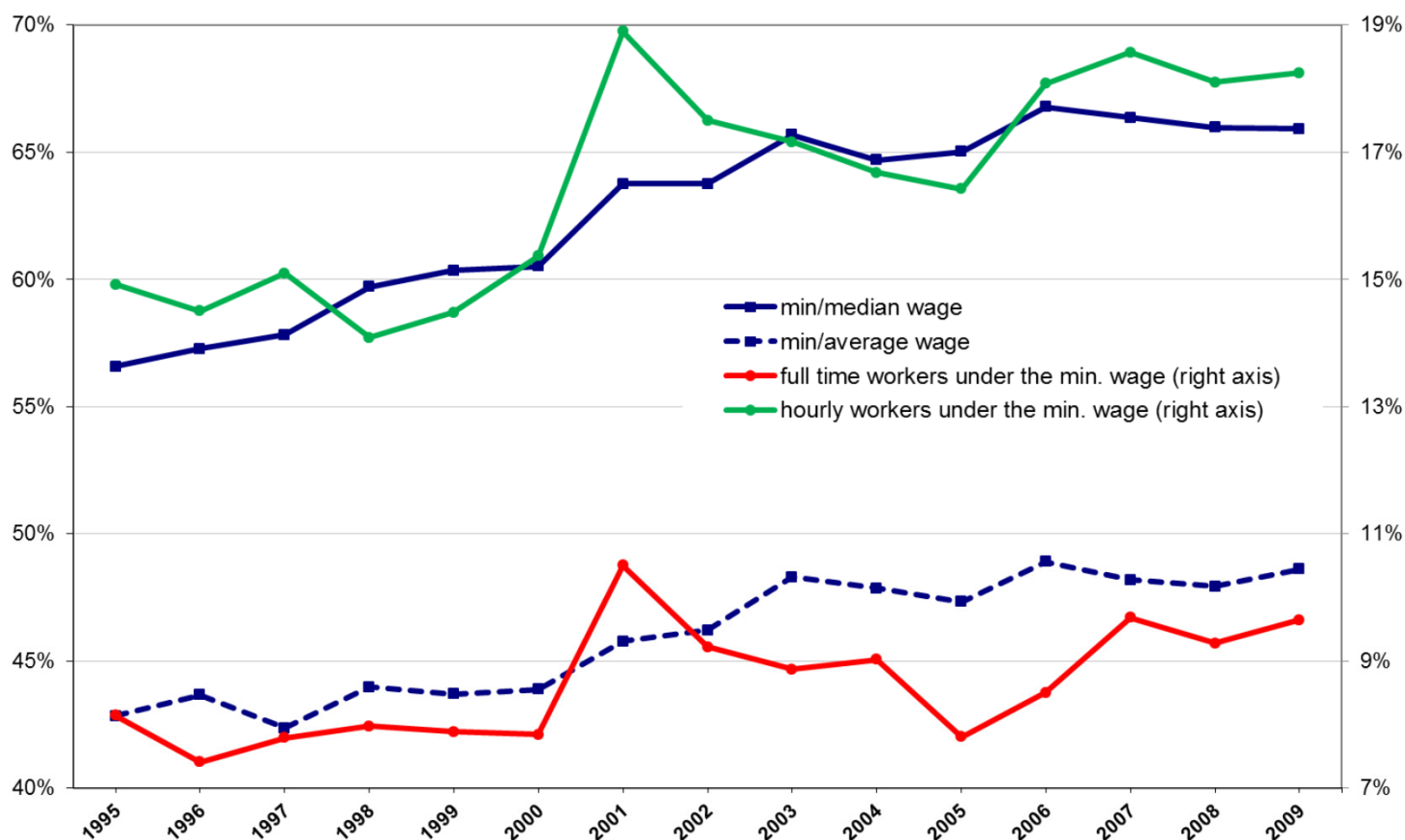
הכשרה מקצועית

- חיזוק מערך ההכשרות על ידי המעסיקים ויצירת מנגנונים המשלבים בין המעסיקים, המדינה ומקבלי ההכשרה עצמם
- מתן מענקי עבודה לחברות שיכשירו עובדים
- תמיכה במערכת ההשכלה העל-תיכונית הטכנית, אשר ברובה מרוכזת במכללות הטכנולוגיות, **בשיעור הזהה לקיים לתלמיד לשנה במערכת ההשכלה הגבוהה**

עסקים קטנים ובינוניים ובירוקרטיה

- תמיכה בעסקים קטנים ובינוניים על ידי הסרת חסמים בתחום הפיננסי (בשיתוף בנק ישראל וקרנות) והסרת חסמים בתחרות ויבוא
- הקמת כוח משימה לאומי (נוסף) שתפקידו יהיה לשפר את דירוג ישראל במדד של הבנק העולמי של Doing Business למיקום בעשר המדינות המובילות

שכר המינימום עולה וכך גם שיעור העובדים מתחת לשכר המינימום: אכיפה בעיתית לשכר מינימום גבוה

מקור: בנק ישראל.

תודה